

Katarzyna Gurdak

Urząd Marszałkowski Województwa Dolnośląskiego we Wrocławiu

SZANSE ROZWOJOWE GOSPODARSTW OWCZARSKICH PRZEDGÓRZA SUDECKIEGO W KONTEKŚCIE PROMOWANIA IDEI ROLNICTWA WIELOFUNKCYJNEGO

THE SHEEP FARM DEVELOPMENT IN THE SUDETEN FORELAND AND THE MULTIFUNCTIONAL AGRICULTURE CONCEPT

Słowa kluczowe: rolnictwo wielofunkcyjne, gospodarstwa owczarskie, rozwój gospodarstw, fundusze UE, WPR, ONW

Key words: multifunctional agriculture, sheep farming, family farming, farm development, EU funds, CAP, LFA

Abstrakt. Skoncentrowano się na określaniu czynników stymulujących i ograniczających hodowlę owiec na terenach problemowych Przedgórza Sudeckiego. Zdefiniowano oczekiwania producentów rolnych w odniesieniu do polityki protekcyjnej w obszarze WPR. Ustalony został poziom możliwości absorbowania funduszy przez hodowców owiec. Na tym tle określone zostały szanse przetrwania i rozwoju gospodarstw owczarskich Przedgórza Sudeckiego w kontekście promowania idei rolnictwa wielofunkcyjnego.

Wstęp

W artykule poddaje się rozważeniu tezę zakładającą, że rozwój rolnictwa wielofunkcyjnego jest szansą na przetrwanie i dalszy rozwój gospodarstw o niszowych kierunkach produkcji rolnej tj., chów owiec na terenach problemowych, górskich i podgórszych.

Wielofunkcyjność gospodarstw owczarskich niejednokrotnie była tematem publikacji naukowych. Przy okazji każdego niemal opracowania, w zakresie rolnictwa wielofunkcyjnego, przywołuje się chów owiec, jako przykład promowania idei rolnictwa wielofunkcyjnego. Tematyka ta została poruszona w publikacjach: Kutkowskiej [2007], Niznikowskiego [2005], Musiała [2005], Klepackiej-Kołodziejkiej [2009]. Owczarstwo jest częstym przykładem działalności rolniczej, które pełni rozszerzone funkcje oprócz produkcyjnych również w innych obszarach, tj. środowiska naturalnego, społecznego, kulturowego oraz w promocji tradycji lokalnych i regionalnych.

Na podstawie ankiety przeprowadzonej w gospodarstwach owczarskich Przedgórza Sudeckiego, przeprowadzono analizę czynników ograniczających i stymulujących rozwój tych podmiotów. Określony został poziom oczekiwań hodowców owiec w odniesieniu do polityki protekcyjnej krajowej i UE. Analiza rodzaju i wysokości subsydiów w trzech wybranych gospodarstwach owczarskich, pozwoliła na określenie możliwości absorpcji tych funduszy przez badane gospodarstwa oraz wpływu tego dofinansowania na dalszy rozwój owczarstwa na terenach problemowych. Przyjęta metoda badań umożliwiła określenie szans przetrwania i rozwoju gospodarstw owczarskich Przedgórza Sudeckiego w kontekście promowania rolnictwa wielofunkcyjnego w ramach WPR.

Metodyka badań

Analiza rozpatrywanego tematu przeprowadzona została w oparciu o badania ankietowe w 18 gospodarstwach owczarskich, których siedziby stad zlokalizowane są na obszarach problemowych w obrębie Przedgórza Sudeckiego. Badania ankietowe zrealizowane zostały w drugim kwartale 2011 r.

Do badanej próby, wstępnie, zakwalifikowano 20 gospodarstw owczarskich zarejestrowanych w Regionalnym Związku Hodowców Owiec i Kóz w Opolu, z siedzibą stada na terenie obszarów o niekorzystnych warunkach gospodarowania Przedgórza Sudeckiego (ONW). Podczas przeprowadzania wywiadów, właściciele dwóch gospodarstw nie wyrazili zgody na udzielenie odpowiedzi ankietowych. Ostatecznie ankietę przeprowadzono w 18 gospodarstwach rolnych. Przyjęta próba gospodarstw jest konsekwencją funkcjonowania ograniczonej liczby gospodarstw owczarskich na badanym obszarze i w takiej liczbie zarejestrowanych we właściwym Związku Hodowców Owiec.

W celu zbadania najskuteczniejszych form pobudzania gospodarstw rolnych do dalszego rozwoju i promowania rolnictwa wielofunkcyjnego zbadany został poziom oraz możliwości pozyskiwania przez właścicieli gospodarstw owczarskich dodatkowych funduszy, dostępnych w ramach WPR. W tym celu analizie poddano 3 wybrane gospodarstwa owczarskie, wdrażające zróżnicowane działania finansowane z PROW 2004-2006 i PROW 2007-2013. Badania dokonano na podstawie wywiadów z producentami rolnymi, udostępnionej przez rolników dokumentacji, potwierdzającej wysokość przyznanych płatności obszarowych i ONW oraz informacji zawartych w Planach Działalności Rolnośrodowiskowej.

Sytuacja gospodarstw owczarskich Przedgórze Sudeckiego w kontekście kształtowania modelu rolnictwa europejskiego

Szczegółowa analiza odpowiedzi udzielonych na podstawie ankiety wykazała, że w badanych gospodarstwach, działalność rolnicza prowadzona jest w systemie ekstensywnym. Gospodarstwa te w 100% charakteryzuje rodzinna forma działalności, gdzie członkowie rodziny stanowią podstawowe zasoby pracy.

W tabeli 1 wskazano czynniki, od najbardziej ograniczających do tych, które działają stymulująco na chów owiec w gospodarstwach rolnych. Z analizy badań ankietowych wynika, że niskie ceny zbytu na produkty pochodne produkcji owczarskiej, tj. wełnę, skóry i pozostałe produkty (mleko owcze, sery i inne wyroby z mleka owczego), są jedną z głównych przeszkód w uzyskaniu wystarczającego dochodu rolniczego i kontynuowania produkcji owczarskiej.

Dokładnie 50% zapytanych producentów rolnych wskazało, że towarem przynoszącym dochód z chowu owiec jest sprzedaż żywcą baraniego. Popyt na wełnę i skóry oscyluje w granicach zera. Ankietowani rolnicy powielali opinię, że produkty te stanowią materiał odpadowy.

W efekcie analizy udzielonych odpowiedzi nasuwa się wniosek, że istnieją poważne bariery w sprzedaży produktów pochodnych owczarstwa i stanowią podstawowe ograniczenie w utrzymywaniu produkcji owczarskiej na stabilnym poziomie. Tym samym skutkuje to powstrzymaniem dalszego rozwoju owczarstwa.

Tabela 1. Czynniki ograniczające i stymulujące produkcję owczarską w gospodarstwach rolnych w opinii producentów rolnych

Table 1. The production stimulating and limiting factors in the sheep farmer opinions

Wyszczególnienie/ <i>Specification</i>	Skala preferencji/ <i>Scale of preference</i>						Ogółem/ <i>Total</i>
	0	1	2	3	4	5	
	udział odpowiedzi/ <i>share of answer [%]</i>						
1. Główne przyczyny nieopłacalności produkcji owczarskiej/<i>Main causes of unprofitable sheep production</i>							
Niskie ceny zbytu produkcji pochodnej owczarstwa/<i>Low sheep product prices</i>							
– mięso/ <i>meat</i>	0,00	11,11	38,89	50,00	0,00	0,00	100,00
– wełna/ <i>wool</i>	44,44	55,56	0,00	0,00	0,00	0,00	100,00
– skóry/ <i>hide</i>	72,22	27,78	0,00	0,00	0,00	0,00	100,00
– inne/ <i>other*</i>	94,44	5,56	0,00	0,00	0,00	0,00	100,00
Mały popyt na towary pochodne produkcji owczarskiej/<i>Low sheep product demand</i>							
– mięso/ <i>meat</i>	0,00	5,56	33,33	38,89	16,67	5,56	100,00
– wełna/ <i>wool</i>	33,33	61,11	5,56	0,00	0,00	0,00	100,00
– skóry/ <i>hide</i>	77,78	22,22	0,00	0,00	0,00	0,00	100,00
– inne/ <i>other</i>	83,33	16,67	0,00	0,00	0,00	0,00	100,00
2. Inne niż ekonomiczne przyczyny chowu owiec w gospodarstwie/<i>Non-economic causes for sheep breeding</i>							
Tradycje rodzinne/ <i>Family traditions</i>	27,78	0,00	16,67	22,22	22,22	11,11	100,00
Łatwy sposób chowu owiec/ <i>Easy breeding</i>	11,11	27,78	11,11	27,78	16,67	5,56	100,00
Funkcje pielęgnacyjne/ <i>Nursing functions</i>	5,56	27,78	16,67	16,67	11,11	22,22	100,00
Inne (jakie?)/ <i>Hobby</i>	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	27,78	100,00
3. Główne czynniki stymulujące produkcję owczarską/<i>Main incentives for sheep production</i>							
Wzrost cen/ <i>Price increase</i>	0,00	5,56	0,00	16,67	38,89	38,89	100,00
Zwiększenie popytu/ <i>Demand growth</i>	0,00	5,56	5,56	27,78	33,33	27,78	100,00
Zwiększenie dopłat/ <i>Subsidy increase</i>	11,11	0,00	5,56	16,67	55,56	11,11	100,00

* mleko owcze, sery i pozostałe wyroby z mleka owczego

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań ankietowych

Source: own study based on survey data

W tabeli 1 wskazano czynniki pozarynkowe, stymulujące produkcję owczarską w skali od 0:5, czyli najmniej do najbardziej stymulujących. W ankiecie 27,8% respondentów wskazało hobby jako główne kryterium decydujące o kontynuowaniu chowu owiec w gospodarstwie. Ponadto, ważnymi elementami decydującymi o utrzymaniu owiec w gospodarstwach są ich funkcje pielęgnacyjne użytków zielonych, na co wskazało 22,2% ankietowanych. Znaczenie ma również łatwy sposób chowu owiec oraz tradycje rodzinne.

W zakresie instrumentów stymulujących – rynkowych, 38,9% respondentów wskazało, że wzrost cen na towary pochodne owczarstwa stanowi podstawowy czynnik pobudzający do prowadzenia chowu owiec na stabilnym poziomie. Uczestnicy ankiety uznali, że drugim w kolejności istotnym elementem zachęcającym do chowu owiec jest wzrost popytu na produkty pochodne owczarstwa. Interesujące z punktu rozpatrywanego tematu jest wskazanie na rolę dopłat do produkcji owczarskiej w utrzymaniu tej produkcji na względnie stabilnym poziomie. 55,6% respondentów oceniło, że jest to zasadniczy impuls do kontynuowania dotychczasowej działalności rolniczej związanej z chowem owiec.

W związku z powyższym nasuwa się wniosek, że rozwój gospodarstw w których prowadzi się chów owiec w dużym stopniu zależy od możliwości subsydiowania ich działalności rolniczej z budżetu krajowego i UE.

W tabeli 2 znajdują się wyniki badań w zakresie oceny szans rozwojowych owczarstwa przez hodowców owiec. Respondenci w 100% uznali, że produkcja owczarska jest nieopłacalna. Tym samym 55,6% badanych gospodarstw nie otrzymuje żadnego dofinansowania do owczarstwa. Tylko w 7 przypadkach respondenci wskazali, że otrzymują dopłatę do materiału hodowlanego. Więcej niż 88% respondentów uznało, że aktualny poziom wsparcia dla gospodarstw owczarskich jest niewystarczający. Co interesujące prawie 89% badanych respondentów oceniło, że istnieje możliwość zaniechania produkcji owczarskiej, w sytuacji obniżenia poziomu subsydiowania tego kierunku produkcji rolniczej. W ankiecie 94,44% badanych wskazało na brak możliwości poprawy warunków ekonomicznych w zakresie chowu owiec. Az 66,67% ankietowanych osób zadeklarowało możliwość rezygnacji z chowu owiec w przypadku pogorszenia się ekonomicznych warunków produkcji owczarskiej. 44,4% respondentów odpowiedziało negatywnie na pytanie, czy przystąpienie Polski do UE wpłynęło pozytywnie na sytuację ekonomiczną gospodarstw owczarskich.

Tabela 2. Sytuacja owczarstwa w ocenie producentów rolnych w latach 2004-2011
Table 2. Sheep farms situation in 2004 to 2011, based on sheep farmers opinion

Wyszczególnienie/ Specification	Udział odpowiedzi/ Share of answers [%]			Ogółem/ Total	
	tak/ yes	nie/ no	inna odpowieź/ other answer	liczba wskazań/ number of answers	%
Czy według pana/i produkcja owczarska jest opłacalna/ <i>Does the sheep production calculate</i>	0,00	100,00	0,00	18,00	100,00
Czy otrzymuje Pan/i dofinansowanie do produkcji owczarskiej/ <i>Do you get subsidies for sheep production</i>	38,89	55,56	0,00	18,00	100,00
Czy uważa Pan/i że aktualny poziom wsparcia dla gospodarstw z chowem owiec jest wystarczający/ <i>Does the subsidies for sheep production are accurate</i>	5,56	88,89	5,56	18,00	100,00
Czy kontynuowałby Pan/i chów owiec w gospodarstwie bez wsparcia finansowego ze strony państwa/ <i>Are you planing sheep production without any subsidies</i>	5,56	88,89	5,56	18,00	100,00
Czy uważają Pan/i że sytuacja ekonomiczna owczarstwa w Polsce poprawi się/ <i>Will the economical condition of sheep production be better</i>	5,56	94,44	0,00	18,00	100,00
Czy w sytuacji pogorszenia się ekonomicznych warunków chowu owiec jest Pan/i skłonny do zaniechania tego kierunku działalności rolniczej/ <i>Would you stopeted the sheep production if the economical codition were worse</i>	66,67	16,67	16,67	18,00	100,00
Czy przystąpienie Polski do UE wpłynęło pozytywnie na sytuację ekonomiczną gospodarstw owczarskich/ <i>Did the UE'a Polish accesion has been positive efects for development of sheep production</i>	22,22	44,44	33,33	18,00	100,00

Zródło: opracowanie własne
Source: own study

Tabela 3. Wartość dopłat do produkcji rolniczej w okresie bazowym 2004 i docelowym 2011 w gospodarstwach owczarskich A, B i C
 Tabela 3. Value of subsidies are utilized by sheep farms A, B, C, in base year 2004 and target year 2011

Wyszczególnienie/ Specification	Rok bazowy 2004/Base year 2004			Rok docelowy 2011/Target year 2011			2011/2004 wzrost dofinanso- wania/growth of payment [%]
	miernik płatno- ści [ha/szt./mb]/ agricultural measure of payments [ha/ pcs/metre]	szacunkowa płatność [zł/ha]/ estimated value of payments [PLN/ha]	średnio płatność [zł/ha UR]/ estimated value pay-ments [PLN/ ha AL]	miernik płatno- ści [ha/szt./ mb]/agricultural measure of payments [ha/ pcs/metre]	szacunkowa płatność [zł]/ estimated value of payments [PLN]	średnio płatność [zł/ha UR]/ estimated value payments [PLN/ ha AL]	
Gospodarstwo A/Farm A							
Dopłaty rolno-środowiskowe (1a-1c)/Agri-environmental packages (1a-1c)	x	0,00	0,00	x	20 535,20	545,28	100,00
Pakiet 1. Rolnictwo zrównowazone/Sustainable farming	0,00	0,00	0,00	24,72	8 899,20	236,30	100,00
Pakiet 3. Ekstensywne trwałe użytki zielone/Extensive permanent grassland	0,00	0,00	0,00	10,00	5 000,00	132,77	100,00
Pakiet 8. Ochrona gleb i wód/Protection of soil and water	0,00	0,00	0,00	15,80	6 636,00	176,21	100,00
Jednolita płatność obszarowa/Single area payment scheme	35,72	5 715,20	160,00	37,66	12 778,41	339,31	52,85
Uzupełniająca płatność obszarowa/Complementary area payments	19,4	5 451,40	152,61	19,40	6 496,00	172,49	11,52
Dopłaty do powierzchni paszowej (GPP) Complementary area payments holdings by animal production	12,18	2 204,58	61,72	12,18	4 854,44	128,90	52,12
Dopłata do materiału hodowlanego z Regionalnego Związku Hodowców Owiec/Preservation of endangered animal genetic resources in agriculture from Regional Sheep Farmer's Association	105	33 650,00	942,05	105,00	33 650,00	900,21	-4,65
Suma dopłat/Global payments	35,72	47 021,18	1 316,38	37,66	78 314,05	2079,5	36,70
Gospodarstwo B/Farm B							
Dopłaty rolnośrodowiskowe (1a-1b)/Agri-environmental packages (1a-1b)	x	0,00	0,00	x	13 961,40	211,15	100,00
Pakiet 3. Pastwiska ekstensywne/Extensive management on pastures	0,00	0,00	0,00	24,42	12 210,00	184,66	100,00
Pakiet 8. Ochrona gleb i wód/Protection of soil and water	0,00	0,00	0,00	4,17	1 751,40	26,49	100,00
Jednolita płatność obszarowa/Single area payment scheme	66,12	10 579,20	160,00	66,12	22 435,18	339,31	52,85
Uzupełniająca płatność obszarowa/Complementary area payments	40,27	11 315,87	171,14	31,83	8 572,46	129,65	-32,00
Dopłata cukrowa/Sugar bet payments	4,00	5 520,00	83,48	4,00	5 520,00	83,48	0,00
Dopłata do obszarów o niekorzystnych warunkach gospodarowania (ONW)/ Less favourable area payments (LFS)	48,35	12 764,40	193,05	48,35	12 764,40	193,05	0,00
Dopłaty do powierzchni paszowej (GPP)/ Complementary area payments holdings by animal production	25,76	4 662,56	70,52	33,90	12 866,75	194,6	63,76
Suma dopłat/Global payments	66,12	44 842,03	678,19	66,12	76 120,19	1 151,24	41,09

Tabela 3. c.d.
Tabela 3. continuation

Wyszczególnienie/ Specification	Rok bazowy 2004/Base year 2004			Rok docelowy 2011/Target year 2011			2011/2004
	miernik płatności [ha/szt./mb]/ agricultural measure of payments [ha/ pcs/metre]	szacunkowa płatność [zł/ha]/ estimated value of payments [PLN/ha]	średnio płatność [zł/ha UR]/estimated value payments [PLN/ha AL]	miernik płatności [ha/szt./mb]/agricultural measure of payments [ha/ pcs/metre]	szacunkowa płatność [zł]/estimated value of payments [PLN]	średnio płatność [zł/ha UR]/estimated value payments [PLN/ha AL]	wzrost dofinansowania/ growth of payment [%]
Gospodarstwo C/Farm C							
Doplata rolnośrodowiskowe (1a-1c)/Agri-environmental package (1a-1c)	x	10 950,00	730	x	13 310,00	887,33	17,73
Rolnictwo ekologiczne/Organic Farming	15	4 950,00	330	15	3 900,00	260,00	-26,92
Pastwiska ekstensywne/Extensive management on pastures	15	6 000,00	400	15	6 000,00	400,00	0,00
Rasy lokalne – owce/Preservation of local sheep breeds	0	0,00	0	11	3 410,00	227,33	100,00
Jednolita płatność obszarowa/Single area payment scheme	15	2 400,00	160	15	5 089,65	339,31	52,85
Uzupełniająca płatność obszarowa/Complementary area payments	0	0,00	0	0	0,00	0,00	0,00
Doplata do obszarów o niekorzystnych warunkach gospodarowania (ONW)/ Less favourable area payments (LFS)	15	3 960,00	264	15	3 960,00	264,00	0,00
Doplata do powierzchni paszowej (GPP)/ Complementary area payments holdings by animal production	15	2 715,00	181	15	5 693,55	379,57	52,31
Doplata do materiału hodowlanego ze Regionalnego Związku Hodowców Owiec/ Preservation of endangered animal genetic resources in agriculture from Regional Sheep Farmer's Association	52	1 560,00	104	52	1 890,00	126,00	17,46
Suma dopłat/Global payments	15	21 585,00	1 439,00	15	29 943,20	1996,21	29,91

Źródło: opracowanie własne

Source: own study

Z odpowiedzi wyszczególnionych w tabeli 2 wynika pesymizm respondentów w zakresie oceny perspektyw rozwojowych produkcji rolniczej powiązanej z chowem owiec. Na uwagę zasługuje odsetek odpowiedzi, w których hodowcy owiec uzależnili chów owiec od możliwości uzyskania wsparcia finansowego ze środków zewnętrznych. Należy wnioskować, że w sytuacji pogorszenia się lub braku poprawy na rynku sprzedaży towarów pochodnych produkcji owczarskiej szansą na utrzymanie tej produkcji jest dofinansowanie owczarstwa z budżetu krajowego i UE.

W związku tym ważne jest, jakie formy dofinansowania i w jakiej wielkości mogą stanowić skuteczną zaporę w odchodzeniu od produkcji owczarskiej i stanowić optymalny impuls do ich dalszego rozwoju. W tym celu przeanalizowano strukturę dofinansowania trzech gospodarstw owczarskich, w których producenci rolni zadeklarowali najwyższy i najbardziej zróżnicowany poziom pozyskanych funduszy z budżetu krajowego i UE (tab. 3). Przeanalizowane zostały 3 gospodarstwa owczarskie, zlokalizowane na terenach problemowych Przedgórze Sudeckiego, o zróżnicowanej powierzchni użytków rolnych, tj. A – o powierzchni 37,7 ha, B – o powierzchni 66,1 ha i C – o powierzchni 15,0 ha.

W tabeli 3 wyszczególniono szacunkowy poziom pozyskanych dopłat z tytułu wdrażania zróżnicowanych działań w 3 badanych gospodarstwach, w okresie bazowym, tj. 2004 r. – pierwszym roku funkcjonowania polskich gospodarstw w obszarze WPR oraz 2011 r. ustalonym jako rok docelowy przeprowadzonej analizy. Przyjęty okres badań umożliwił określenie trendów w zakresie rodzaju i poziomu pozyskania dopłat w badanych gospodarstwach. Z analizy danych wynika, że we wszystkich trzech gospodarstwach poszerzono realizowany pakiet działań współfinansowanych ze środków UE, co najmniej o 1 działanie rolnośrodowiskowe. Dofinansowanie z tytułu realizacji działań rolnośrodowiskowych stanowi istotny składnik wszystkich pozyskanych subsydiów w badanych gospodarstwach.

W analizowanych jednostkach odnotowano brak inicjatyw w zakresie działań inwestycyjnych, współfinansowanych ze środków UE. Producenci deklarowali, że tego typu przedsięwzięcia są na etapie planów i przyszłej realizacji. Największą barierą we wdrażaniu działań inwestycyjnych jest konieczność zaangażowania względnie dużego kapitału początkowego ze środków własnych oraz biurokracja. Zasadniczym ograniczeniem w tym zakresie, jest także niepewność hodowców co do kontynuowania chowu owiec w dłuższej perspektywie.

Stąd nasuwa się wniosek, że gospodarstwa owczarskie mają większy potencjał do wdrażania działań niskokapitałochłonnych, prośrodowiskowych, których realizacja nie wymaga zaangażowania wysokich nakładów finansowych. Tym samym istnieją zasadnicze bariery w kontekście możliwości modernizacyjnych i restrukturyzacyjnych tych gospodarstw.

Badania pokazały, że gospodarstwa owczarskie w okresie siedmiu lat funkcjonowania w obszarze WPR odnotowały wzrost dofinansowania z budżetu krajowego i UE. Najwyższy progres zaobserwowano w gospodarstwie o średniej wielkości użytków rolnych. Tam też pakiet wdrażanych działań rolnośrodowiskowych został rozszerzony najbardziej. Najmniejszy wzrost dopłat odnotowany został w najmniejszym, z trzech badanych gospodarstw. Należy jednak zwrócić uwagę, że w gospodarstwie tym, od początku funkcjonowania w UE, tj. od 2004 r., pozyskano najwyższe dopłaty na 1 ha UR. Jest to dowód na aktywność małych gospodarstw owczarskich w zakresie pozyskiwania dodatkowych środków finansowych dostępnych w ramach WPR. Tym samym istnieje ścisła zależność między chowem owiec w małych gospodarstwach położonych na terenach problemowych a możliwościami pozyskania dopłat z budżetu krajowego i UE. Największe z pośród badanych gospodarstw, o powierzchni 66,1 ha UR, również odnotowało wzrost dofinansowania na 1 ha UR. Gospodarstwo to otrzymało jednak najniższą kwotę dofinansowania przypadającą na 1 ha UR. Jest to konsekwencja tego, że w gospodarstwie owczarskim o powierzchni powyżej 60 ha UR produkcja rolna tak silnie nie zależy od wysokości pozyskiwanych subsydiów. W związku z tym, w gospodarstwach tych dopłaty mogą stanowić impuls do podwyższania standardów w zakresie produkcji rolniczej, ale nie są decydującym elementem w zakresie jej kontynuowania.

Podsumowanie

Gospodarstwa owczarskie mają potencjał do skutecznego wykorzystywania dostępnych źródeł finansowania. Subsydowanie działalności rolniczej związanej z chowem owiec stanowi impuls do utrzymania kontynuowania produkcji owczarskiej. Jest to czynnik stymulujący, szczególnie w gospodarstwach małych, dla których bodźce typu rynkowego nie są tak odczuwalne jak w gospodarstwach średnich i dużych. Głównym czynnikiem ograniczającym chów owiec w dużych jednostkach produkcyjnych jest niska opłacalność sprzedaży towarów pochodnych owczarstwa. Gospodarstwa te nie dysponują wystarczającym kapitałem, aby zaangażować się w realizację działań inwestycyjnych. Także biurokracja stanowi czynnik ograniczający realizację działań inwestycyjnych. W tym kontekście należy uznać, że rozwój większych gospodarstw owczarskich zależy od poprawy warunków rynkowych i wzrostu opłacalności sprzedaży towarów pochodnych chowu owiec.

Badania wykazały również, że dla wszystkich gospodarstw owczarskich motywacją do kontynuowania tradycji chowu owiec jest możliwość pozyskania dodatkowych źródeł dochodu. W tym kontekście szanse upatrywać należy we wdrażaniu działań środowiskowych warunkujących dopłatę do produkcji rolniczej prowadzoną przy podejmowaniu praktyk związanych z ochroną środowiska. Ich realizacja pozwala na uzyskanie dodatkowych środków finansowych i kontynuowanie chowu owiec w sposób przyjazny dla środowiska przyrodniczego i społecznego.

Stworzenie możliwości rozwojowych większych gospodarstw owczarskich warunkowane jest poprawą warunków rynkowych sprzedaży towarów pochodnych owczarstwa. W warunkach niskiej opłacalności produkcji owczarskiej szansa przetrwania gospodarstw małych powiązanych z chowem owiec, upatruje się w uzyskaniu dodatkowych środków pomocowych z budżetu kraju i UE. We wszystkich zbadanych gospodarstwach szczególnie ważną rolę pełnią działania rolnośrodowiskowe. Mają one siłę bodźców do podtrzymania tradycji owczarskich w tych gospodarstwach i podejmowania działań, których efektem jest promowanie rolnictwa zrównoważonego gospodarczo przyrodniczo i społecznie, promującego idee wielofunkcyjności.

Literatura

- Klepacka-Kołodziejka D.** 2009: Gospodarka owczarska na terenach górskich jako przykład wielofunkcyjności rolnictwa. *Wież i Rolnictwo*, 4(145), PAN.
- Kutkowska B.** 2007: Znaczenie i funkcje terenów górskich i podgórskich w Polsce. Wdrażanie koncepcji zrównoważonego rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich w Sudetach. Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa Polskiej Akademii Nauk, Warszawa, 9.
- Niżnikowski R.** 2005: Poradnik producenta jagniąt rzeźnych. *Twiger*, 7.
- Musiał W.** 2005: Korzyści ekonomiczne działań rolnośrodowiskowych na obszarach górskich – wybrane aspekty. *Rocz. Nauk. SERiA*, t. VII, z. 4, 305-310.

Summary

The primary object of this paper is to present the concept of the economic situation of 18th family's sheep's farms which are situate on the Sudeten Foreland and the sheep's owners effectiveness in absorption of the EU's funds. During of this analysis it was shown that the difficult economic situation of sheep's farms hasn't decisived about their stagnation. The extensive production localized on Less Favoured Areas (LFA) will able to contribute to development of those farms. It was showing that the sheep's farms have potential to getting at financial support of the UE's funds.

Adres do korespondencji:

mgr Katarzyna Gurdak
Urząd Marszałkowski Województwa Dolnośląskiego we Wrocławiu
Wybrzeże J. Słowackiego 12-14
50-411 Wrocław
tel. (71) 776 97 35